

Paul Auster, Αιματοβαμμένο έθνος, φωτογραφίες: Spencer Ostrander, μετάφραση από τα αγγλικά: Ιωάννα Ηλιάδη, Μεταίχμιο, Αθήνα 2024, 167 σελ.

«Μόνο στην Αμερική μπορείς να είσαι υπέρ της θανατικής ποινής, υπέρ του πολέμου, υπέρ των μη επανδρωμένων drone που σκοτώνουν, υπέρ των πυρηνικών όπλων, υπέρ των όπλων, υπέρ των βασανιστηρίων, υπέρ των ναρκών ξηράς και να εξακολουθείς να αποκαλείς τον εαυτό σου "υπέρ της ζωής"».

John Fugelsang, αμερικανός ηθοποιός, πολιτικός σχολιαστής και παρουσιαστής

I.

Η πλειονότητα των πολιτών στις ΗΠΑ επιθυμεί τον έλεγχο της αγοράς όπλων, αλλά σχεδόν άλλοι τόσοι υποστηρίζουν εκθύμως την οπλοκατοχή. Και ποτέ δεν γίνεται τίποτα, λόγω της ισχύος ενός πανίσχυρου λόμπι και μιας εκτρωματικής ερμηνείας του αμερικανικού Συντάγματος. Ακόμη και έπειτα από ειδεχθείς μαζικούς σκοτωμούς μπορεί τα λόγια παρηγορίας να ξεχειλίζουν, αλλά στην πράξη δεν κουνιέται φύλλο.

Αυτό είναι το ζουμί στο βιβλίο του Πολ Όστερ με θέμα το αποτέλεσμα της ελεύθερης οπλοφορίας στην Αμερική. Για να δώσει έμφαση στα επιχειρήματά του και στις περιγραφές του, μάλιστα, στο τέλος κάθε κεφαλαίου δημοσιεύει μια σειρά βουβές ασπρόμαυρες φωτογραφίες του Σπένσερ Οστράντερ. Κανένας άνθρωπος δεν εμφανίζεται στο κάδρο. Κενές, σαν το βλέμμα των συγγενών των θυμάτων, «*απαθανατίζουν*» τα μέρη όπου έγιναν μεγάλες σφαγές με πυροβόλα όπλα. Όχι την επαύριον του κάθε μακελειού, αλλά σε απόσταση απ' αυτή. Όλες οι φωτογραφίες θα μπορούσαν να αποτελούν κοινότοπες απεικονίσεις ενός περιοδευόντος φωτογράφου. Όμως η επίδρασή τους είναι ισχυρή, σε στοιχειώνει: σε κάνουν να φαντάζεσαι τι συνέβη τότε εκεί, να επιχειρήσεις μια νοερή αναπαράσταση της φρίκης και του τρόμου, των δακρύων και του βαθιού πόνου. Δεν είναι πλέον τα άχρωμα ράφια του σουπερμάρκετ

Στη σκοτεινή ψυχή της Αμερικής

Από τον ΓΙΩΡΓΟ ΝΑΘΑΝΑΗ

Οι σκοτωμοί με πυροβόλα όπλα στην Αμερική δεν έχουν τελειωμό. Εκατό άνθρωποι ξεπαστρεύονται κάθε μέρα –νονοτόπ– και τέσσερις από αυτούς είναι ανήλικα παιδιά. Κάθε χρόνο σαράντα χιλιάδες ξεκληρίζονται από όπλα κάθε είδους. Ο Πολ Όστερ επιστράτευσε όλη του την αφηγηματική ικανότητα και τον πόνο της ψυχής του γι' αυτό το καθημερινό μακέλεμα, για να γράψει ένα μικρό δοκίμιο 5 κεφαλαίων με τίτλο ενδεικτικό: Αιματοβαμμένο έθνος.

Ανάρτηση στο X (πρώην twitter) του χρήστη Thomas Massie, ενόψει των επερχόμενων Χριστουγέννων. «Άγιε Βασίλη, φέρε πυρομαχικά», γράφει το ποστ που συνοδεύει τη φωτογραφία.

αυτά που βλέπεις, αλλά ένας διάδρομος σπαρμένος με πτώματα, με τα γιαούρτια πιτσιλισμένα με αίμα: Στο ίδιο σημείο όπου οι νοικοκυρές λίγα λεπτά νωρίτερα έκαναν αμέριμνες τα ψώνια τους, με το πιτσιρίκι τους κρεμασμένο από το χέρι τους. Ίσως και αυτές να ήταν ανάμεσα στα θύματα, αν το κτήνος μέσα στο δολοφόνο είχε αφηνιστεί μερικά λεπτά νωρίτερα. Η ζωή δεν είναι δίκαιη, αλλά οι μαζικές δολοφονίες είναι από τις πιο άδικες εκφάνσεις της.

II.

Κεφάλαιο 1: «Ποτέ δεν είχα δικό μου όπλο. [...] Αν προερχόμουν από διαφορετικό περιβάλλον, εί- ναι απολύτως πιθανό να είχα απο-

δεχτεί τα όπλα ως αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής μου. Αυτό ακριβώς ισχύει για δεκάδες εκατομμύρια Αμερικανούς σε ολόκληρη τη χώρα». Όμως ο λόγος που ο Πολ Όστερ δεν είχε ποτέ δικό του όπλο –ούτε γαλουχήθηκε να το αποκτήσει– ήταν ένας σκελετός καλά κρυμμένος στο ντουλάπι. Μια ομιχλώδης ιστορία για την οποία πάντα ακούγονταν μισόλογα στην οικογένεια, ώσπου πολύ αργότερα ο Όστερ, από μια απίθανη σύμπτωση, έμαθε την αλήθεια: το 1919, εν μέσω της πανδημίας της ισπανικής γρίπης, η γιαγιά του, που βρισκόταν σε διάσταση με τον άντρα της, τον πυροβόλησε εν ψυχρώ και τον σκότωσε όταν αυτός επέστρεψε στο σπίτι για μια σύντομη επίσκε-

ψη. ήθελε να φέρει δώρα στα πέντε παιδιά του. Η ιστορία δίνει μια καλή αφορμή στον Όστερ να μιλήσει για τα παράπλευρα τραύματα, βαθιά και ανεπούλωτα, που προκαλούν οι σκοτωμοί με πυροβόλα όπλα. Η σειρά των θυμάτων, εντούτοις, δεν περιορίζεται εκεί, μακραίνει: «Υπάρχουν τα θύματα των οποίων τα σώματα δεν άγγιξαν ποτέ οι σφαίρες, μα που συνεχίζουν να υποφέρουν από τις εσωτερικές πληγές της απώλειας».

Η οικογένεια Όστερ συγκαταλέγεται σε αυτά. Η γιαγιά δικάστηκε, αλλά αθωώθηκε με το ελαφρυντικό της προσωρινής παράνοιας (πόσο βολικό!). Αυτό όμως δεν σήμαινε ότι δεν ήταν μια ευερέθιστη γυναίκα που έσερνε τα παιδιά της από

Thomas Massie / X

τη μια γειτονιά στην άλλη και από το ένα σχολείο στο επόμενο, όταν τους έδιωχναν απ’ το σπίτι επειδή δεν μπορούσαν να πληρώσουν το νοίκι. Τα δύο μικρότερα παιδιά της έγιναν δύο βασανισμένοι, ψυχικά τραυματισμένοι άντρες, ανίκανοι να ζήσουν φυσιολογική ζωή. Και διερωτάται ο Όστερ: «τι άνθρωπος θα μπορούσε να είχε γίνει» ο πατέρας του «αν είχε μεγαλώσει υπό διαφορετικές συνθήκες. Το όπλο που σκότωσε τον παππού μου», λέει, «είναι το ίδιο όπλο που κατέστρεψε τη ζωή του πατέρα μου». Κάθε σφαίρα που σκοτώνει διασπείρεται σε θραύσματα και τραυματίζει – άμεσα και έμμεσα– όποιον βρίσκεται στον περίγυρο.

Όταν μπάρκαρε σε γκαζάδικο, ο Όστερ εμπέδωσε το μάθημα. Μόνο για έξι μήνες – αλλά ήταν αρκετοί για να γνωρίσει άντρες που είχαν μεγαλώσει ανάμεσα στα όπλα και «συνέχιζαν να τα αντιμετωπίζουν ως ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής τους». Ένας, ο Λαμάρ, δούλευε βοηθός λιπαντής. Γλυκομίλητος, ευχάριστος – αλλά τα σαββατόβραδα, όταν σκυλοβαριόταν, άδραχνε το τουφέκι του και ένα μάτσο πυρομαχικά, πήγαινε

σε ένα στρατηγικό σημείο στον μεγάλο αυτοκινητόδρομο και έριχνε στα αυτοκίνητα. Αδιακρίτως, στην τύχη – και όποιον πάρει ο Χάρος. Ο Λαμάρ ήταν άσχετος από λίπανση, είχε κλέψει στις εξετάσεις. «Αυτός ο μαλάκας μπορούσε να τινάξει το τάνκερ στον αέρα», είπε ο αρχιμηχανικός που τον απέλυσε. Ήταν ένας εξωτερικά καθ’ όλα συνηθισμένος τύπος, αρκεί να μην του βάλεις όπλο στο χέρι.

Γνωρίζοντας τον Μπίλι, έναν άλλο δεκαοχτάχρονο ναυτικό του οποίου ο αδελφός είχε πυροβολήσει έναν άνθρωπο και τώρα βρισκόταν στο κρατητήριο (εκκωφαντική σιωπή από τον Μπίλι γιατί συνέβη), τα γρανάζια της σκέψης του Όστερ αρχίζουν να γυρίζουν: «Γιατί το 82% όλων των θανάτων από πυροβόλο όπλο στις λεγόμενες προηγμένες χώρες συμβαίνουν στις ΗΠΑ; Οι Αμερικανοί έχουν 25 φορές περισσότερες πιθανότητες να δεχτούν πυροβολισμό από πολίτες άλλων πλούσιων προηγμένων, όπως λέγονται, χωρών». Και αναπόδραστα: «Γιατί διαφέρει τόσο πολύ η Αμερική —και τι είναι αυτό που μας κάνει την πιο βίαια χώρα του δυτικού κόσμου;»

III.

Η περίπτωση να ευθύνονται τα 393 εκατομμύρια όπλα που κατέχουν σήμερα οι κάτοικοι των Ηνωμένων Πολιτειών δεν μπορεί να αποκλειστεί εντελώς. Μαζί με τους σαράντα χιλιάδες ανθρώπους που σκοτώνονται κάθε χρόνο από πυροβόλα όπλα, όσοι περίπου από τροχαία, τραυματίζονται ακόμη ογδόντα χιλιάδες. Πολλοί μένουν φριχτά ακρωτηριασμένοι: «Όταν μιλάμε για πυροβολισμούς σε αυτή τη χώρα, πάντα εστιάζουμε τη σκέψη μας στους νεκρούς, σπανίως όμως συζητάμε για τους τραυματισμούς, για εκείνους που μπορεί να ζουν με έναν κομματιασμένο αγκώνα ή με ένα διαλυμένο και παραμορφωμένο πρόσωπο», παρατηρεί εύστοχα ο Όστερ.

Τούτη η σχέση των Αμερικανών με τα όπλα είναι παράλογη. Τα τελευταία χρόνια, ο διχασμός ανάμεσα σε αυτούς που θέλουν να μπει χαλινάρι στην αγορά τους και σε εκείνους που υποστηρίζουν με θέρμη αυτό το συνταγματικό δικαίωμά τους (τη διαβόητη 2η Τροπολογία, η οποία εισήχθη

σε άλλους καιρούς και για εντελώς διαφορετικούς λόγους) είναι μεγάλος. Αυτή η διαχρονική έλλειψη θέλησης για μετριασμό της απειλής οφείλεται, κατά τον Όστερ, σε σύνθετους ιστορικούς λόγους, τους οποίους εξηγεί με ενάργεια και οξύνοια (και μακροπερίοδο λόγο, ο οποίος όμως είναι τόσο ωραία διατυπωμένος που έχει από μόνος του λογοτεχνική αξία, χωρίς ο αναγνώστης να χάνεται σε εκφραστικούς λαβυρίνθους).

Ο Όστερ προσπαθεί να εξηγήσει την προέλευση της 2ης Τροπολογίας («Επειδή μια καλά οργανωμένη Εθνοφρουρά είναι αναγκαία για την ασφάλεια μιας ελεύθερης Πολιτείας, το δικαίωμα των πολιτών να έχουν και φέρουν όπλα είναι απαραβίαστο»), που οδήγησε στην ίδρυση των οπλισμένων πολιτειακών πολιτοφυλακών, απέναντι σε έναν ομοσπονδιακό στρατό τον οποίο οι πρόσφατα ανεξαρτητοποιημένοι Αμερικανοί έβλεπαν ως όργανο τυραννίας. Σήμερα, οι Αμερικανοί προσπαθούν να προσαρμόσουν τους νόμους του 18ου αιώνα στη ζωή του περίπλοκου 21ου αι-

Λουλιέτα Λεσανάκου

ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ένα από εκείνα τα πρωινά, που όλοι οι δείκτες του ρολογιού δείχνουν το ναδίρ και το γκρι του χιονιά εξουδετερώνει το κάψιμο στο στομάχι και η μοναξιά είναι ένα συμβάν που χτυπάει την πόρτα, φτάνει ένα βιβλίο, παραγγελία προ πολλών εβδομάδων, που αφήνει ο ταχυδρόμος στο κατώφλι, δίχως να χρειάζεται την έγκριση του παραλήπτη. Είναι το βιβλίο Γεωγραφία ΙΙΙ της Ελίζαμπεθ Μπίσοπ. Άψογα συσκευασμένο, με τη διεύθυνση τυπωμένη καθαρά στο χαρτί και μια φωτογραφία ενός αυστηρού πολιτικού σε τρία γραμματόσημα. Ο προηγούμενος αναγνώστης, ή κάποιος μεγαλύτερός μου, έχει υπογραμμίσει στίχους και κρατώντας σημειώσεις στην άκρη σύγκρινε την τοποθεσία του με αυτήν της συγγραφέως. Πρόκειται για ένα νησί που η Μπίσοπ αποκαλούσε «Το καημένο καλό μου νησάκι, απάτητο και αβάφτιστο. Κανένα βιβλίο δεν το έχει αποδώσει με ακρίβεια». Ποιος είναι ο αναγνώστης; Άντρας ή γυναίκα; Ίσως να ξάπλωνε, χωρίς κάποιον στο πλευρό όταν υπογράμμιζε έντονα με κόκκινο, ή να περίμενε στο αεροδρόμιο εξαιτίας μιας καθυστερημένης πτήσης, όταν σημείωνε με μπλε. Ενώ οι κύκλοι που περικλείουν τις λέξεις είναι ισοβαρείς· πρέπει να έχεις καταρρεύσει για να τους κατανοήσεις. Ήρθε και εμένα η σειρά μου να καταγράψω τη δική μου τοποθεσία. Δεν υπάρχει άδειο μέρος ούτε για τις σκιές. Τα ίχνη μου είναι μαύρη καμπύλη από καφέ και στάχτη. Ο φόβος της σαφήνειας. Ο επόμενος αναγνώστης μπορεί να είναι η κόρη μου, ή κάποιο εγγόνι, κάποιος που απολαμβάνει το σκοτάδι και τη μυρωδιά του μολυβιού. Της μένει να διπλώσει τις σελίδες, να σκίσει τις γωνίες με τα χείλη της, ή, χωρίς να το αντιληφθεί, να πέσει μια ξανθιά τρίχα από τα μαλλιά της. Όμως, άλλος αναγνώστης μπορεί να μην αφήσει κανένα ίχνος και να πουλήσει το βιβλίο σε κάποιον συλλέκτη ως γεωγραφικό άτλαντα, δημιουργώντας τη δική του γεωγραφία, ή θρησκεία. Τα μεταχειρισμένα βιβλία είναι η κρυψώνα σου, σαν σπίτι που μόλις εκκενώθηκε, αφήνοντας τα πάντα μισοτελειωμένα: την πεινασμένη γάτα που γρατζουνάει τα ντουλάπια, τα παπούτσια που λείπει το ταίρι τους, τη βρύση που στάζει, τα ζεστά κρεβάτια, την τηλεόραση που παίζει σιωπηλά το πρόγραμμά της, και τον χρόνο που χρειάζεται θεατές για να υπάρξει.

μετάφραση από τα αλβανικά: Ιοάνα Μέτα

ώνα και μία τροπολογία του 1791 στα σύγχρονα φονικά εργαλεία. Οι θρύλοι, η μυθολογία των γυνέστερν και ο εγγενώς βίαιος χαρακτήρας αυτής της χώρας (όποιος δεν έχει ζήσει στην Αμερική είναι δύσκολο να καταλάβει τις βαθιές του ρίζες) άφησαν τους Αμερικανούς με τα όπλα τους άθικτα. Όπλα κάθε είδους, όχι μόνο για κυνήγι αλλά και για μαζικές δολοφονίες.

Σε αυτές τις μαύρες στατιστικές, οι μαζικές δολοφονίες (ορισμός: πάνω από τέσσερα θύματα) είναι λίγες, αλλά πολύ πιο φρικιαστικές. Το ενημερωμένο αρχείο www.gunviolencearchive.org, με λεπτομερή στοιχεία και παραπομπή στην είδηση, μας ενημερώνει ότι μόνο τον Μάρτιο του 2024 έγιναν 33 τέτοιες δολοφονίες, περίπου όσες κάθε μήνα του χρόνου.

Ο συγγραφέας ανατέμνει αυτές τις μαζικές δολοφονίες: ποιος είναι εκείνος που θέλει να σκοτώσει ανθρώπους τους οποίους δεν γνωρίζει και ποτέ δεν του έκαναν κακό, κατά κανόνα μάλιστα σχεδιάζει με μεγάλη επιμέλεια την απεχθή του πράξη; «Τόσα πολλά πράγματα για να τους ρίξουμε και τόσο λίγος χρόνος / Να ρίξουμε στο ήσυχο αεράκι / που περνάει ανάμεσα από τις καρδιές μας / Να το σκοτώσουμε μια και καλή». Έτσι τελειώνει ένα ποίημα που παραθέτει, το οποίο μπαίνει βαθιά στην ψυχή αυτών των δολοφόνων. Ακόμη και στη μοναχική περίπτωση του καλού ανθρώπου, του πενηνταεξάχρονου υδραυλικού που το 2017 σταματάει ένα φονικό στην εκκλησία των Βαπτιστών στο Τέξας («θα γίνει Τέξας!», λέει η λαϊκή ρήση) πριν οι νεκροί από είκοσι έξι γίνουν πολύ περισσότεροι, και στη συνέχεια –με όπλο στο χέρι– καταδιώκει το δράστη, οι αντιφάσεις είναι εξόφθαλμες. Αυτός ο καλοσυνάτος άνθρωπος με τη λευκή γενειάδα και τα ρωμαλέα μπράτσα, ένας ήρωας («Δεν είμαι ήρωας, δεν είμαι. Νομίζω πως ο Θεός, ο Κύριός μου, με προστάτευσε και μου έδωσε την ικανότητα να κάνω αυτό που έπρεπε να γίνει. Απλώς εύχομαι να είχα καταφέρει να φτάσω εκεί γρηγορότερα»), ο οποίος προσκλήθηκε στον Λευκό Οίκο για να τον τιμήσουν και συνάντησε τον Ντόναλντ Τραμπ, ενθουσιώδη υπέρμαχο της οπλοκατοχής, μερικούς μήνες αργότερα δέχτηκε και μια άλλη πρόσκληση. Μίλησε στο Συνέδριο του πανίσχυρου Εθνικού Συνδέσμου Οπλοκατοχής, του οποίου ήταν μέλος από πολύ πα-

λιά. Εμφανίστηκε μάλιστα και σε τηλεοπτική διαφήμιση του Συνδέσμου, απαγγέλλοντας: «Δεν είναι το όπλο, είναι η καρδιά». Και εκεί ακριβώς βρίσκεται το πρόβλημα.

IV.

Το τελευταίο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στο τι δεν έγινε και στο τι πρέπει να γίνει. Με τους μισούς τουλάχιστον γερουσιαστές να επιδοτούνται και να λαμβάνουν παχυλές χορηγίες από το λόμπι των όπλων (13 εκατομμύρια δολάρια έχουν διοχετευθεί κατά τη μεριά του Μιτ Ρόμνι, αυτού του κατά τ’ άλλα λογικού γερουσιαστή, είτε σε απευθείας δωρεές είτε σε διαφημιστικές εκστρατείες κατά των πολιτικών αντιπάλων του), αυτό φαίνεται ακατόρθωτο. Τα επιχειρήματα του Όστερ ανεβάζουν κι άλλο τη θερμοκρασία, αλλά δεν φτάνουν σε σημείο βρασμού. Ναι, «η πλειοψηφία θέλει να μπει ένα τέλος στη βία των όπλων μέσω μέτρων που θα δυσχεράνουν την απόκτησή τους», αλλά η μειοψηφία είναι πανίσχυρη, καλά οργανωμένη και τα λεφτά που υπάρχουν μοιάζουν αστείρευτα. Το χάσμα στο αμερικανικό έθνος ολοένα βαθαίνει.

Αυτό το βιβλίο που πήρε στον Όστερ ένα χρόνο να το γράψει μας ανοίγει τα μάτια· κινείται, ωστόσο, και αυτό στην τροχιά της ουτοπίας: «Όπως συνήθιζε να μου λέει η μητέρα μου όποτε παραισυχόμουν σε κάποιον από τους απίθανους παθιασμένους στοχασμούς μου για το πώς θα μπορούσε να βελτιωθεί ο κόσμος: “Κι ύστερα ξύπνησες, Πολ”». Είναι μια φιλόδοξη και συγκινητική προσπάθεια, αλλά δεν θέτει με σαφήνεια τα θέματα του δημόσιου διαλόγου. Ο Όστερ πιστεύει ότι χρειάζεται μια διαδικασία πολύ πιο διεξοδική και ενδοσκοπική, η οποία δεν αρχίζει από την αλλαγή της νομοθεσίας. «Η ειρήνη θα επικρατήσει», γράφει, «μόνο όταν το επιθυμήσουν και οι δύο πλευρές και, προκειμένου να συμβεί αυτό, πρέπει να προηγηθεί μια ειλικρινής, αμειλικτη εξέταση του ποιο είμαστε και ποιο θέλουμε να είμαστε στο μέλλον ως λαός, κάτι που πρέπει οπωσδήποτε να ξεκινήσει με μια ειλικρινή, αμειλικτη εξέταση του ποιο έχουμε υπάρξει στο παρελθόν».

Μόνο που κάποιος πρέπει να ξεκινήσει αυτή τη συζήτηση, και μετά να μπορεί να την πάει παραπέρα. ■